

HET LAATSTE KIND

PHILIPPE BESSON BIJ DE BEZIGE BIJ

Lieg met mij

Philippe Besson

HET
LAATSTE
KIND

Vertaald door Martine Woudt

2021

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Gepubliceerd met steun van
het Institut français des Pays-Bas

Copyright © 2021 Éditions Julliard, Paris
Copyright Nederlandse vertaling © 2021 Martine Woudt
Oorspronkelijke titel *Le dernier enfant*
Oorspronkelijke uitgever Éditions Julliard, Parijs
Omslagontwerp bij Barbara
Omslagillustratie Arcangel
Foto auteur Eric Fougère
Vormgeving binnenwerk Aard Bakker, Amsterdam
Druk Wilco, Amersfoort
Bindwerk Abbringh, Groningen
ISBN 978 94 031 3221 1
NUR 302

debezigebij.nl

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC®) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Voor mijn moeder

‘Het huis, dat is het gezinshuis, dat dient om er de kinderen en de mannen in op te bergen, om ze op een voor hen geschikte plek te houden, om te voorkomen dat ze ontsporen, hen af te leiden van hun oeroude neiging om het avontuur te zoeken, ervandoor te gaan.’

Marguerite Duras, *Het materiële leven*

‘En je vergeet de stemmen
Die zachtjes de woorden van de gewone mensen tegen je zeiden
Ga niet te laat naar huis en vat vooral geen kou.’

Léo Ferré, ‘Avec le temps’

Het was zo afgesproken.

Hij had wel geprobeerd te onderhandelen. Hij had gezegd: ik red me wel, ik heb nu mijn rijbewijs. Maar zijn ouders waren niet gezwicht: geen sprake van om hem achter het stuur te laten, dat was te snel, oké, hij had zijn rijbewijs gehaald, maar dat was nog maar een paar weken terug, zijn vader had er geen vertrouwen in en bovendien was het de Kangoo van de zaak; stel je voor dat je er een deuk in rijdt. Hoe dan ook kon hij, als hij eenmaal daar was, niet helemaal in z'n eentje zijn dozen naar boven tillen. Vier verdiepingen zonder lift, dat beseftte hij niet. Met z'n drieën zou het vlug-

ger gaan, zou het minder vermoeiend zijn. Théo had zich gewonnen gegeven. Hij had niet echt de keus. Zijn moeder had een zucht van verlichting geslaakt.

Zo was het drama op gang gekomen.

1

Het huis

Ze zal de sneetjes casino op het laatste moment roosteren. Het is minder lekker als ze al te lang geleden zijn geroosterd, dan worden ze hard en droog en verlies je het hele genot van het warme, verende brood. Intussen zet ze de kopjes en de kom op de keukentafel, met overal een lepeltje in, hier in huis gebruikt iedereen suiker, o ja, het pak suiker niet vergeten, ze zet de pot jam erbij, aardbeienjam, de lievelingsjam van Théo, de doos cornflakes, het pak melk, ze haalt de boter uit de koelkast, de boter kun je er beter een beetje van tevoren uit halen, want wat een ellende anders om hem daarna te smeren, en vervolgens doet ze een stapje naar ach-

teren om haar werk te overzien. Ze wil zeker weten dat er niets ontbreekt.

Ze keert zich om naar het aanrecht, doet een filter in het koffiezetapparaat, gooit er gemalen koffie in, draait de kraan open, vult de pot tot het juiste niveau, blijft zich verbazen dat het glas zo dun, zo breekbaar is, giet het water in het reservoir en zet het apparaat aan. Alles bij elkaar heeft het haar minder dan een halve minuut gekost. Nu is het natuurlijk wel zo dat ze die gebaren kan dromen, ze herhaalt ze al jaren, maakt ze zonder erbij na te denken, ze vergist zich nooit, sommige vrouwen schijnen per ongeluk wel eens de koffie te vergeten, hebben die onachtzaamheid, maar zij niet.

Nu kan ze weer rechtop gaan staan, uit het raam kijken. Het gazon ziet er piekfijn uit, Patrick heeft het gisteravond na zijn werk gemaaid, hij was van plan het vandaag te doen, gewoonlijk maait hij op zondagochtend, maar hij bedacht dat hij er met dat verhuisgedoe geen tijd voor zou hebben. Het grasveld wordt aan drie kanten begrensd door een buxushaag en Anne-Marie ziet dat sommige takken een beetje uitsteken, dat moet allemaal gesnoeid worden, ze zal het er met haar man over hebben, waarschijnlijk heeft hij het gisteren niet gezien. Er loopt niemand op straat, het is nog vroeg, er rijden ook geen auto's, sowieso komt er zondags nooit veel volk langs. Ze kijkt omhoog, laat haar ogen op een stuk blauwe hemel rusten en geniet van dit moment van kalmte.

En dan wordt haar blik getrokken naar de bak met ge-

raniums, daar, vlak voor haar op de vensterbank: sommige bloemen zien er verwelkt uit en er zijn wat gele bladeren, die moet ze weghalen, de geraniums doet zij, de bloemen doet zij, altijd al.

Voor de duidelijkheid: het komt niet in haar op dat ze, door zich zo aan de details vast te klampen, voorkomt dat ze de moed verliest en zelfs zonder meer instort. Dat soort dingen denkt Anne-Marie niet.

Binnenkort wonen ze dertig jaar in dit huis. Toen ze het erfde, kon ze nauwelijks vermoeden dat ze er zoveel jaren zou doorbrengen. Natuurlijk had ze de dingen niet op die manier verwoord, en ook niet geroepen: geen sprake van om hier te blijven, maar ze was twintig en op die leeftijd ben je ervan overtuigd dat alles weer zal veranderen, dat je nieuwe avonturen zult beleven, dat je andere relaties zult aangaan. Uiteindelijk is dat niet gebeurd. Maar in elk geval is haar huis goed onderhouden en is haar grasveld keurig netjes. Als de haag eenmaal is gesnoeid en de geraniums van hun dode bladeren zijn ontdaan, zal het perfect zijn.

Haar aandacht wordt getrokken door het verre, maar heel herkenbare geklater van stromend en spetterend water dat uit de badkamer komt. Patrick staat onder de douche. Ze dacht dat ze hem daarnet, toen ze uit bed glipte, diep in slaap had achtergelaten. Waarschijnlijk was hij al halfwakker, is hij nog een beetje blijven liggen en ten slotte opgestaan. Het eerste wat hij altijd doet is dit: op de automatische piloot naar de badkamer lopen, de douche aanzetten, even wachten tot het water heet, bijna gloeiend is, onder de

straal gaan staan en zijn Williams-douchegel in een precieze, onveranderlijke volgorde overal op zijn lijf laten schuimen. Sinds ze hem kent heeft hij het nooit anders gedaan. Zelfs in hotels, zelfs 's zomers op de camping. Ook dat duurt al bijna dertig jaar, dat zal nu echt niet veranderen. Maar wat voor kwaad schuilt erin om je rituelen te hebben?

Théo slaapt nog wel, daar is geen twijfel aan. Hij is nooit een ochtendmens geweest. Toen hij nog klein was, moest ze herhaaldelijk opnieuw beginnen om hem uit bed te krijgen, roepen en nog eens roepen, zijn naam in huis schreeuwen, dreiging in haar stem laten doorklinken, het gebeurde niet zelden dat ze uiteindelijk zijn slaapkamer binnenging om hem wakker te schudden. Toen hij een puber was, veranderde het ritueel een beetje. Ze mocht niet meer naar binnen, uit respect voor zijn privacy, alleen kloppen, soms zelfs bonzen. Ze hoorde gegrom, vaag gerommel, en dan wist ze dat hij er gevolg aan had gegeven. Toch zou hij er vandaag goed aan doen om niet te treuzelen, hij moet heel wat dozen inpakken. Zeker, de grote meubels zijn afgelopen week al neergezet: een door Conforama bezorgde bedbank, een tafel en twee stoelen die zijn vader heeft gebracht, een kast als bouw pakket die hij ter plaatse in elkaar moet zetten. Maar de dingen van het dagelijkse leven zijn nog hier: zijn kleren, zijn ontelbare paren sneakers, zijn boeken, zijn posters, zijn computer, zijn gitaar, zijn spelcomputer, plus het vaatwerk dat ze voor hem opzij heeft gezet: borden, glazen, pannen, een braadpan, plus een dekbed en zijn overtrek, en zelfs een plant, een ficus, ze heeft hem verzekerd dat die zijn interi-

eur zou opvrolijken. Als hij binnen een halfuur zijn neus niet heeft laten zien, onderneemt ze actie.

Intussen verschijnt Patrick in de keuken. Ongeschoren; het is de enige dag van de week dat hij dat van zichzelf mag. Anne-Marie vindt dat het hem goed staat, die baard van één dag. Zelf is hij er niet zo weg van, maar hij heeft hem toch liever dan de vervelende verplichting en het branderige gevoel van het scheren. Hij gaat meteen aan tafel zitten, zonder zijn vrouw een zoen te geven, zelfs zonder goedemorgen te brommen. Vroeger, eerder in hun leven, gaf hij haar elke ochtend een korte kus op haar mond, dat was hun moment, maar de kussen zijn minder geworden en ten slotte gestopt, ze zou niet eens meer kunnen zeggen wanneer. Het ‘goedemorgen’ is ook verdwenen. Patrick zegt: we slapen in hetzelfde bed, we leven onder hetzelfde dak, wat heb je eraan om elkaar goedemorgen te wensen, kun je me dat uitleggen? Hij heeft geen ongelijk. Toch waardeerde ze die gezelligheid en verlangt ze er een beetje naar terug.

Ze duwt meteen de sneetjes casino in de broodrooster. En vraagt aan haar man of hij goed heeft geslapen. Dat mag ze nog, dus soms ontzegt ze het zichzelf niet. Vooral niet wanneer ze heeft gemerkt dat hij ’s nachts onrustig was. Ze weet wel dat hij zorgen over de winkel heeft, door zijn verantwoordelijkheden, dat hij er soms slecht door slaapt. Hij antwoordt onveranderlijk ja. Hij heeft geen zin om zijn hart te luchten. Ook geen zin om de indruk te wekken dat hij in zijn onbewuste door zijn zorgen wordt ingehaald. Maar dat weerhoudt Anne-Marie er niet van de vraag te stellen. Het

is haar manier om hem haar genegenheid te laten blijken, om te zeggen: ik ben er voor je, ik sta achter je, zonder zulke woorden te hoeven uitspreken, woorden die raar zouden klinken.

Ze schenkt hem een kop koffie in. Denk niet dat ze zijn dienstbode voor dag en nacht is, een onderworpen echtgenote of zoiets. Nee, ook daarbij zijn de rollen verdeeld, zij schenkt de koffie in, ziet niet wat daarop tegen is, het is simpeler, wat zou je eraan hebben om dat elke ochtend aan elkaar te vragen of om het ieder voor zich te doen. Hij zegt dank je. Ze vult haar eigen kopje. Haalt het brood uit de rooster. Ze brandt haar vingers, dat is onvermijdelijk, maar ze heeft nooit geweten hoe ze het anders moet doen, ze gooit de sneetjes bijna in het mandje, dat ze op tafel zet. Dan kunnen ze er boter op smeren en ervan eten voordat ze hun koffie drinken. Meestal zwijgend. Patrick is op dit tijdstip niet zo spraakzaam. Maar soms hebben ze het over het weer dat voorspeld is, de barbecue waarvoor de burenhen hebben uitgenodigd, de schoolresultaten van de jongste. Ze zetten daarentegen niet de radio of de tv aan. Ze hebben er geen behoefte aan om zo vroeg te worden lastiggevallen met dingen van buiten, de buitenwereld met zijn rampen. 's Avonds, om acht uur, is er altijd nog tijd om naar het nieuws te kijken en te horen over aanslagen, misdaden, slechte weersomstandigheden, polemieken of epidemieën.

Vanochtend vraagt Patrick of ze Théo niet wakker moeten maken, er is meer te doen dan je zou denken. Daarna moeten ze rijden en de dozen naar boven sjouwen. En bo-

vendien kent hij Anne-Marie: net als anders zal ze niet meteen weer weg willen gaan, ze zal voorstellen de dozen uit te pakken of om samen iets te gaan eten, afhankelijk van hoe laat het is. En dan moeten ze nog terug. De dag zal vol zitten, zeker weten. En Patrick voegt eraan toe: ‘Alsof we niks anders te doen hebben. Alsof we niet al de hele week aan het buffelen zijn.’ Terwijl hij er in feite niet aan had moeten denken om zijn zoon het in z’n eentje te laten opknappen. Hij is van mening dat vaders daarvoor zijn, om hun zoons op dat soort momenten te helpen. Hij bracht hem naar voetballen toen hij een jochie was. Leerde hem jeu-de-boules op de camping. Liet hem zien hoe je een auto bestuurt, hoe je schakelt, hoe je ontkoppelt en remt, voordat hij zich bij de rijkschool inschreef. En nu helpt hij hem met verhuizen. Dat is alles.

Anne-Marie vindt dat ze hun zoon nog wat respijt moeten geven. Gisteravond is hij laat thuisgekomen. Hij was naar een feest, met zijn vrienden uit de buurt. Een feest dat op een afscheid leek, ook al wilde hij het niet zo noemen. Want Théo vertrekt, maar zijn vrienden blijven. Natuurlijk hebben ze elkaar vast wel beloofd dat ze zullen bellen, dat ze elkaar in de weekends weer zullen zien, ze hebben elkaar vast verzekerd dat er niets was veranderd, maar in wezen vermoedden ze heus wel dat niets meer echt hetzelfde zou zijn. Dat verhinderde hen niet zich te vermaken, er is niet veel wat hen zou kunnen verhinderen zich te vermaken, maar laten we zeggen dat de sfeer waarschijnlijk een beetje anders was. Nou ja, dat veronderstelt Anne-Marie. Het kan

best dat ze er niet eens over hebben nagedacht. Jongeren hebben dat soort vlagen van nostalgie niet zo, melancholie kennen ze niet echt, ze weten niet wat een geluk ze hebben. Patrick hakt de knoop door: ‘Over een kwartier maken we hem wakker, we gaan ook niet meer naar zijn pijpen dansen.’

Ze verandert van onderwerp: ‘Als je puf hebt, de heggen moeten gesnoeid, het zal niet veel tijd kosten, er zijn alleen wat uitsteeksels.’ Hij werpt een blik uit het raam en knikt. Een paar ogenblikken later loopt hij al naar de schuur om zijn gereedschap te pakken en te doen wat nodig is. Ze dacht al dat hij er behoefte aan zou hebben bezig te zijn, met zijn handen en met zijn hoofd. Anders draait hij snel in een kringetje rond. En om te moeten wachten tot zijn zoon opstaat irriteert hem uiteraard een beetje. Ze kijkt hoe hij bezig is. Goed, hij is geen prater, haar man, niet erg mededeelzaam, maar hij is aardig. Tegenwoordig doen ze alsof het een scheldwoord is, aardigheid, maar zij niet. Ze herhaalt tegen zichzelf dat ze geluk heeft dat ze een man tegen het lijf is gelopen die deze kwaliteit bezit. Dat is trouwens wat haar aan hem beviel toen ze elkaar leerden kennen. Destijds hadden haar vriendinnen tegen haar gezegd: oké, hij is hulpvaardig, Patrick, hoffelijk zo je wilt, maar geef toe dat hij saai is, je zou een leukere op de kop kunnen tikken. Ze herinnert zich dat woord: ‘leukere’.

Terwijl ze verdiept is in die wonderlijke herinnering, voelt ze beweging achter zich. Als ze zich omdraait staat Théo daar. En dat bezorgt haar een soort schok, zodanig dat ze tegen wil en dank overeind schiet. Lekker handig om zo

zonder waarschuwing te verschijnen! Om haar verrassing en haar belachelijke schrik te verbergen zegt ze iets banaals, iets wat vanzelf spreekt: ‘Al wakker?’ Hij verklaart de afwijkende situatie: ‘Ik had de wekker van mijn telefoon gezet.’ Ze is heel verbaasd dat hij eraan heeft gedacht, maar het is natuurlijk wel een bijzondere dag. Ze vraagt: ‘Zal ik brood voor je roosteren?’ Hij antwoordt: ‘Dat sla ik niet af.’

Ze kijkt naar hem terwijl hij op zijn plekje gaat zitten: zijn haar is ongekamd en zijn gezicht is nog slaperig, hij draagt alleen een onderbroek en een vormeloos T-shirt en loopt op blote voeten over de tegelvloer. Niet op z’n voordeligst, en toch met een schoonheid die haar blijft verbluffen en met trots blijft vervullen. En meteen denkt ze, terwijl ze zichzelf had bezworen dat niet te doen, terwijl ze tegen zichzelf had herhaald: nee, vooral niet eraan denken, ja, nu denkt ze, op gevaar af dat het pijn doet, op gevaar af dat ze een hik, een snik niet kan onderdrukken: het is de laatste keer dat hij zo verschijnt, het is de laatste ochtend.

En onvermijdelijk ziet ze alle voorgaande ochtenden weer voor zich, die van het zoekende begin en die van de zelfverzekerdheid, de ochtenden dat hij naar school moest en de ochtenden dat hij kon uitslapen, de winterochtenden met het licht aan en de zomerochtenden zoals deze, de ochtenden dat hij ziek was en de vakantieochtenden, de vredige en die met een ochtendhumeur, hoeveel zijn het er geweest, het zou gemakkelijk zijn om het precies uit te rekenen, maar ze is bang dat de precieze optelsom haar zal doen duizelen, al die ochtenden, weer of geen weer, ze was erbij en dat is

over, het stopt hier, het stopt nu. Ze glimlacht hem toe en hij doet alsof hij de treurigheid in haar glimlach niet ziet.

Terwijl ze wacht tot de sneetjes casino omhoogspringen, vraagt ze: ‘Was het leuk, gisteravond?’ Hij kijkt haar aan alsof hij haar vraag niet begrijpt, of alsof hij wilde doen alsof er geen gisteravond was geweest. Ze verduidelijkt: ‘Het feest.’ Hij mompelt: ‘O, dat...’ Hij vervolgt: ‘Het was bij Émilie thuis, haar ouders waren er niet, die vierden hun trouwdag of zoiets, we hadden het huis voor onszelf, dus het was cool.’ En stopt met praten. Ze dacht dat hij haar details zou geven, zou zeggen wie er waren, met anekdotes zou komen, zou vertellen hoe de algehele sfeer was, maar zijn ‘het was cool’ is duidelijk bedoeld om de beste samenvatting te geven. Ze speelt voor moeder: ‘Hopelijk hebben jullie niet te veel gedronken.’ En onmiddellijk neemt ze het zichzelf kwalijk dat ze die woorden heeft gezegd, die een ouderwetse tut van haar maken, en die zo vanzelf, zo automatisch eruit rollen, maar dat is het juist, ze heeft zich door de reflex laten meevoeren, de woorden zijn gezegd en nu is het te laat. Hij hakkelt: ‘Nee, niet te veel.’ In elk geval heb ik tot het eind aan toe voor moeder gespeeld, stelt ze zichzelf gerust. De sneetjes casino springen omhoog en brengen een welkome afleiding.

Ze legt ze naast de kom en weet zich ineens geen raad met zichzelf. Ze gaat daar niet vóór hem blijven staan en kijken hoe hij eet, dat zou hij vreemd vinden, hinderlijk, maar tegelijkertijd heeft ze geen zin om hem in deze zo bijzondere omstandigheden alleen te laten, ze zou niet willen

dat hij later denkt: op de dag dat ik het huis uit ging lieten mijn ouders me in mijn eentje ontbijten, vind je dat niet raar? Ze hadden iets speciaals kunnen organiseren, en niet alleen hebben ze niets speciaals georganiseerd, maar bovendien waren ze meer met hun eigen dingen bezig dan met mij. Plotseling denkt ze dat ze inderdaad misschien het uitzonderlijke karakter van de situatie hadden moeten vieren, om het te benadrukken en het tegelijkertijd op de hak te nemen, door een hele berg luxebroodjes te halen, kaarsen aan te steken zoals bij een verjaardag, confetti te gooien, nou ja, waarom niet, Théo zou het idioot en misplaatst hebben gevonden, maar vooruit, uiteindelijk zou hij blij zijn geweest, en vooral zouden ze het niet ongemerkt voorbij hebben laten gaan en tegelijk de zwaarte ervan hebben weggenomen. Omdat ze een afkeer heeft van alles wat plechtig, sentimenteel of extravagant is, heeft ze zich liever aan de gewone gang van zaken gehouden. Erger nog, ze heeft er doodgewoon niet over nagedacht. Nu neemt ze dat zichzelf een beetje kwalijk.

Door die spijt blijft ze ter plekke stokstijf staan. Omdat ze zich bewust wordt van haar bewegingloosheid, pakt ze de twee kopjes die Patrick en zij hebben gebruikt en doet de kraan aan om ze af te spoelen. Op die manier rechtvaardigt ze haar aanwezigheid. Théo merkt haar gejaagdheid niet op. Of anders doet hij zijn best om zich te gedragen alsof alles normaal is. Bewijs: hij buigt zich nonchalant naar het schermpje van zijn mobiele telefoon (de telefoon die een verlengstuk van zijn arm is) en begint meteen te grijnzen als

hij ziet wat daarop verschijnt. Anne-marie, die hem vanuit haar ooghoeken gadeslaat, veronderstelt dat hij zit te kijken naar foto's van de vorige avond die ze hem gestuurd hebben, of naar de befaamde stories die de jeugd op Instagram zet, ze heeft nooit echt begrepen waar dat over gaat, ze heeft alleen aangenomen dat het ze enorm bezighield, ze denkt dat het daar over levens gaat die voor haar een mysterie zijn en waar ze volledig buiten staat.

Maar vlak daarna is het nog erger. Nadat Théo zijn mobiel heeft weggelegd, begint hij met zijn lepel in zijn kom cornflakes te roeren, langzaam, zoals hij altijd heeft gedaan, hij schraapt er eindeloos mee langs de aardewerken binnenkant, en dat zo vertrouwde geluid voert haar opnieuw terug naar alle jaren die ze samen zijn geweest. Nog niet zo lang geleden speelde haar zoon op zijn kamer zijn vervloekte games, ze hoorde lasergeluiden, gewerschoten, explosies. Nog niet zo lang geleden belde hij ijsberend door de tuin met zijn vrienden, sommige kwamen op de bonnefooi langs, ze trokken zich terug op zijn kamer. Onder hen misschien een vriendinnetje, dat weet ze niet, ze heeft het nooit gevraagd, natuurlijk lette ze op zijn gebaren, op zijn blikken, maar ze heeft niets doorslaggevends opgemerkt. Nog niet zo lang geleden ging hij op de bank liggen en bladerde hij lui in een tijdschrift. Nog niet zo lang geleden slingerden zijn sokken op de vloerbedekking van zijn kamer en pulde de wasmand uit van zijn kleren. Voortaan zal er niets meer slingeren. Ze zal vanavond trouwens meteen zijn kamer gaan opruimen, het bed opmaken, stofzuigen. En zijn kleren zal

ze alleen nog maar krijgen als hij er genoeg van heeft om naar de Lavomatic bij hem beneden te gaan. In de koelkast lagen blikjes cola die ze speciaal voor hem kocht. Voortaan zal ze alleen cola kopen voor als hij in het weekend terugkomt. Anne-Marie laat een kopje uit haar vingers glippen. Maar goddank breekt het niet.

Ze geeft het toe, toen haar twee andere kinderen de deur uit gingen heeft ze daar niet zo'n last van gehad. Julien, de oudste, toen hij ging samenwonen met de vrouw met wie hij uiteindelijk is getrouwd. En Laura toen ze ervoor koos om in Madrid te gaan wonen. De dingen hadden haar toen vanzelfsprekend geleken, ze was zich er bijna niet van bewust dat ze vertrokken. Het is wel zo dat Julien al bijna twee jaar vaak bij zijn vriendin zat, het was logisch dat ze gingen samenwonen en het had haar, Anne-Marie, trouwens gerustgesteld, haar oudste was onder de pannen en dat was geen kleinigheid, zo'n lastige puber als hij was geweest, en daarna zo'n fladderaar, en zo chaotisch als zijn start in het werkzame leven was geweest. Wat Laura betreft, die reisde zo vaak voor haar werk op en neer naar Spanje dat ze zonder te twifelen ja zei toen ze haar daar een vaste baan aanboden, op haar vierentwintigste, stel je voor, en de hele familie feliciteerde haar. Waarom moet het uitvliegen van Théo dan zo pijnlijk voor haar zijn? Ze gelooft in een simpele verklaring: Théo gaat in de naburige stad wonen, in een appartement van tweeëntwintig vierkante meter, naast de faculteit waar hij is toegelaten, en ze vraagt zich nog steeds af waarom hij niet liever thuis is gebleven: het huis is groter, en dan had

hij geen huur hoeven te betalen, dus niet dat baantje hoeven te zoeken om dat geld op te brengen, en dan had hij met de auto naar de universiteit kunnen gaan, daarom heeft hij trouwens in het voorjaar zijn rijbewijs gehaald, dat was echt veel makkelijker, waarom wilde hij het zichzelf moeilijk maken? En bovendien zal hij erachter komen wat het inhoudt om op tweeëntwintig vierkante meter te leven, en om zelf eten te moeten maken, hij heeft geen idee, zelf was hij er meteen van overtuigd dat het geweldig is, dat het vrijheid en onafhankelijkheid betekent, ook al bracht hij het natuurlijk niet op die manier, hij zei dat het doodvermoeiend zou zijn om elke dag dat stuk te rijden, schei uit, apekool, ja, maar hij zal er gauw van terugkomen, ze weet best dat hij dan minder hoog van de toren zal blazen. Ja, het is een simpele verklaring, en een die haar bevalt.

Er is een andere, nog simpelere verklaring, maar die brengt ze liever niet onder woorden: Théo is de jongste, en de jongste laten gaan is doodgewoon killing, een doodklap.

Hij staat sloom op en zegt: 'Oké, ik ga mijn dozen afmaken.' Alsof hij er al mee was begonnen! Niet dat ze hem trouwens niet al de hele week heeft gevraagd zijn troep uit te zoeken, alles weg te gooien waar hij niets meer aan heeft, zijn lesstof van het eindexamenjaar, bijvoorbeeld, om stapels te maken en dat te benutten om een beetje op te ruimen en schoon te maken, maar zijn legendarische vermogen om alles tot later uit te stellen heeft de overhand gehad. Ze weet het: ze is het gaan checken in zijn kamer, vlak nadat hij naar het feest was vertrokken; niets is klaar, helemaal niets. Op

dat moment had ze zich voorgenomen om er bij het ontbijt iets over te zeggen, maar ze heeft ervan afgezien, wat heb je eraan om ruzie te maken, wat heb je eraan om te huilen als je je melk hebt omgegooid, dat zei haar moeder vaak, deze dag lijkt al moeilijk genoeg te worden, daar gaan ze geen spanningen aan toevoegen, en bovenal zal ze haar zoon toch niet veranderen.

Het is haar niet echt gelukt met haar zoons: of het nou de oudste is of de jongste, ze zijn allebei even lui en besluiteloos, o, niet slecht, helemaal niet slecht, maar onverschillig. Ze noemt ze goeiig ‘mijn lanterfanter’. Terwijl haar dochter een kampioen is in organiseren, en altijd ondernemend, altijd in de weer, ijverig. Niet om op te scheppen, maar haar dochter lijkt op haar. Maar elke keer als ze daarin zwelgt, tempert Patrick dat: dat je dochter zo is komt doordat je bij haar niets door de vingers hebt gezien, en dat je zoons zo zijn komt doordat je bij hen alles door de vingers hebt gezien. Kort samengevat beschuldigt hij haar ervan dat ze bij Laura veeleisend was en bij haar broers gemakkelijk. Misschien is dat waar. Ze is wel bereid om een licht verschil in behandeling toe te geven. Maar wat zeker is, is dat het niet met hun geslacht te maken had. Julien was gewoon de eerste, ze wist niet hoe het moest, ze wilde of kon geen regels opleggen, ze was bang hem te traumatiseren en ze was nog heel opgetogen, een blij ei zoals je dat vaak in die situatie bent. En Théo was de laatste, hij kwam acht jaar na zijn zus, dus ja, waarschijnlijk heeft ze hem een beetje verwend, wie zal haar dat kwalijk nemen? Patrick lacht erom als ze de dingen op

die manier voorstelt: hij blijft beweren dat het wel degelijk een kwestie van gender is. Hij beweert dat het met moeders en dochters al sinds mensenheugenis een zaak is van rivaliteit, van onmin, of dat moeders willen dat hun dochters zich later doen gelden en dat ze hen trainen in een zekere hardheid, of op z'n minst een zekere stevigheid. Daarbij gelooft hij dat moeders te veel van hun zoons houden. Ze heeft hem uitgelegd dat zijn redenering heel simplistisch was, dat zijn generaliseren niets anders waren dan... generaliseren, maar hij heeft ze nooit opgegeven. En intussen is Théo niet begonnen met zijn dozen.

Zelf moet ze vaatwerk opzij gaan zetten. Dat zal haar niet veel tijd kosten, ze weet al welke borden, kommen, glazen en welk keukengerei ze hem geeft. Borden, kommen, glazen en keukengerei heeft ze zóveel. In de loop der jaren is het steeds meer geworden, het heeft zich opgestapeld, omdat ze het jammer vindt om iets weg te doen als het nog ergens voor gebruikt kan worden. Ze loopt niet het risico straks mis te grijpen! Sinds het begin van de week heeft ze ervoor gezorgd elk exemplaar van de krant die Patrick 's ochtends leest te bewaren om alles in in te pakken, want die dingen zijn breekbaar, het zou heel stom zijn als ze breken tijdens het transport.

En nu is ze dus bezig voorzichtig haar vaatwerk in te pakken. En daarbij laat ze ook het vaatwerk door haar handen gaan dat ze in het huis aantrof toen ze dat erfde. Natuurlijk verwachtte ze niet dat ze er de eigenaar van zou worden. Om het zover te laten komen moest er een auto-ongeluk ge-

beuren, op een kaarsrechte weg, bij het verlaten van de stad. Een vrachtwagen die simpelweg het stoplicht bij een kruispunt niet had gezien, een kort moment van onoplettendheid van een buitenlandse chauffeur, vermoeid van urenlang rijden, en de dood had haar ouders weggerukt. De notaris had tegen haar gezegd: u kunt het huis verkopen, maar dat zou een beetje dom zijn, er zit niet veel hypotheek meer op. Zelf had ze gedacht: ik heb degenen van wie ik hield al verloren, ik ga niet ook nog de plek verliezen die me aan hen bindt. Ze had het huis gehouden, met het vaatwerk dat erbij hoorde. Die glazen, bijvoorbeeld, die doodeenvoudige pyrexglazen, komen bij haar ouders vandaan. Théo zal ze goed kunnen gebruiken.

Logischerwijze wordt haar aandacht getrokken door wat er in de kranten staat die ze als inpakpapier gebruikt. Er wordt geschreven over het nieuwe schooljaar, werkzaamheden aan de rijksweg, de ontdekking van een babylijkje in een vuilnisbak, een voetbalwedstrijd, een waarschuwing voor onweer. Toch blijft ze bij niets in het bijzonder stilstaan. Alleen de dode baby brengt haar van slag, ze denkt aan de waanzin van sommige moeders, of aan hun wanhoop, maar ze heeft niet de kracht om te proberen er meer van te weten te komen, het is haar goed recht om zich afzijdig te willen houden van narigheid.

Als Patrick weer binnenkomt, vertelt ze hem dat hun zoon is opgestaan en er klaar voor is. Hij draait zijn handpalmen naar de hemel alsof hij bedoelt dat er een wonder is gebeurd. Hij drijft (vriendelijk) de spot met Théo, maar in

werkelijkheid is hij net zo bedroefd over diens vertrek als zij, daar is ze van overtuigd. Natuurlijk zal hij dat nooit toegeven. Hij zal zelfs beweren dat het hem goed zal doen, dat hij er groot van zal worden, hij zal roepen dat het tijd was dat hij de rokken van zijn moeder loslaat, want daar krijg je soms watjes van, die jongens die de navelstreng niet kunnen doorknippen, maar in wezen is het voor hem hetzelfde verdriet.